

Т. О. Анцупова

доктор юридичних наук, професор

О. В. Трояновський

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри економіки, права та управління бізнесом

Одеського національного економічного університету

ФОРМУЛА NEER У КОНТЕКСТІ ВИЗНАЧЕННЯ МІНІМАЛЬНОГО СТАНДАРТУ СПРАВЕДЛИВОГО ТА РІВНОГО ПОВОДЖЕННЯ З ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ

Фундаментальною особливістю міжнародного інвестиційного права є те, що воно застосовується лише до іноземних інвестицій. Це має історичні причини та пов'язано з глибоко вкоріненими принципами міжнародного права. Це також було історичною причиною спорів, оскільки воно вимагає від держав ставитися до іноземних інвесторів краще, ніж вони ставляться до своїх громадян.

На прикладі справи Пола Ніра, рішення по якій було винесено у 1926 р., у цій статті розглянуто як міжнародний мінімальний стандарт поведінки з іноземцями розвивався протягом сторіччя. Історія розвитку захисту інвестицій, таким чином, також є історією події стійкого до розбіжностей звичаєвого режиму, що спирається на надзвичайно мінімалістичний поріг конвергенції з точки зору практики та *opinio juris*. Але в історії інвестиційного права існує більше, ніж концепція звичаю, яка не відповідає зближенню загальної практики та *opinio juris*. Реконструкція захисту інвестицій того часу під прапором міжнародного звичаєвого права також зраджує концепцію невизначеного звичаєвого права, ідею про те, що деякі невизначені стандарти можуть перерости у звичайне правило. Найкращою ілюстрацією цього, ймовірно, є відома справа Ніра 1926 року, яка є вираженням звичаєвого міжнародного права.

У статті зазначено, що спосіб, у який міжнародне інвестиційне право перетворилося останніми роками на ефективний механізм правового захисту, який можуть застосовувати окремі іноземні інвестори проти приймаючих держав, ігнорує цей історичний урок і зараз створює особливий виклик його легітимності. Він надає перевагу іноземним інвесторам як обраній групі, яка гідна більш ефективного правового захисту, ніж зазвичай забезпечується національним законодавством приймаючої держави, кидаючи виклик ідеалу рівності перед законом як базовій конституційній цінності. У статті також обговорюються можливі обґрунтування такого привілею, стверджуючи, що лише більш традиційне міжнародне обґрунтування мінімального стандарту справедливого та рівного поведінки забезпечує переконливе обґрунтування особливого режиму іноземних інвестицій.

Ключові слова: формула Ніра, мінімальний стандарт справедливого та рівного поведінки, іноземний інвестор, захист прав іноземного інвестора, експропріація; відповідальність держави за шкоду, завдану іноземцям.

T. O. Antsupova, O. V. Troyanovsky. The Neer formula in the context of determining the minimum standard of fair and equal treatment with foreign investments

A fundamental feature of international investment law is that it applies only to foreign investments. This has historical reasons and is related to deeply rooted principles of international law. It has also historically been a source of contention because it requires states to treat foreign investors better than they treat their own citizens.

*Using the example of the Paul Neer case, which was decided in 1926, this article will consider how the international minimum standard of treatment of foreigners has developed over the course of a century. The history of the development of investment protection is thus also the history of the development of a divergence-resistant customary regime based on an extremely minimalist convergence threshold in terms of practice and *opinio juris*. But there is more to the history of investment law than the concept of custom, which does not correspond to the convergence of common practice and *opinio juris*. The reconstruction of investment protection at that time under the banner of customary international law also betrays the concept of indeterminate customary law, the idea that some undefined standards can develop into a customary rule. The best illustration of this is probably the famous Neer case of 1926, which is an expression of customary international law.*

The article notes that the way in which international investment law has evolved in recent years into an effective legal remedy that individual foreign investors can use against host states ignores this historical lesson and now poses a particular challenge to its legitimacy. It privileges foreign investors as a select group deserving of more effective legal protection than is usually afforded by the host state's national law, challenging the ideal of equality before the law as a basic constitutional value. The article also discusses possible justifications for such a privilege, arguing that only the more traditional international justification of a minimum standard of fair and equal treatment provides a compelling case for special foreign investment treatment.

Key words: Nira's formula, minimum standard of fair and equal treatment, foreign investor, protection of foreign investor's rights, expropriation; state responsibility for damage caused to foreigners.

Походження мінімального стандарту поведінки впливає з доктрини міжнародного права про відповідальність держави за шкоду, завдану іноземцям. Це ґрунтується на зобов'язанні держав поважати права

іноземців у своїй країні. До ХХ століття панувала думка, що особи, які ведуть бізнес в іншій державі, повинні підпадати під дію законодавства цієї держави [1, с. 11-12]. Однією з причин наголосу на місцевому законодавстві було те, що за багатьох обставин західні держави просто вважали, що немає потреби в будь-яких міжнародних правилах, які захищали б їхніх громадян за кордоном. Так було в контексті інвестицій, зроблених у колоніях імперської держави (наприклад, в Африці та частині Азії). Також не було потреби в будь-якому «міжнародно-правовому» захисті в іншому контексті системи «екстериторіальності», яка була нав'язана могутніми європейськими державами незалежним (але слабшим) державам в Азії [2, с. 19-20]. Таким чином, згідно з цими «нерівноправними договорами», іноземці не підпорядковувалися місцевим законам, і представники їхніх держав вирішували спори за власними законами [3, с. 346].

Ще однією причиною переваги законів приймаючої держави була сильна опозиція з боку багатьох держав, особливо в Латинській Америці, проти будь-якого іншого рішення. У той час аргентинський вчений Карлос Кальво розробив теорію, згідно з якою іноземці повинні отримувати ставлення, яке не було більш сприятливим, ніж те, яке надається громадянам країни перебування. Доктрина Кальво також вимагала від іноземців відмовитися від свого права на отримання дипломатичного захисту від своєї рідної держави та забороняла доступ до міжнародного арбітражу для вирішення спорів. Ця точка зору ґрунтувалася на фундаментальному міжнародно-правовому принципі суверенної рівності держав [4, с. 47]. Країни Латинської Америки зайняли цю позицію, щоб протистояти так званій «дипломатії канонерських човнів» та іншим втручанням у їхні внутрішні справи з боку західних держав [5]. Таке втручання західних держав часто робилося під приводом захисту інтересів своїх громадян за кордоном. У цьому контексті багато держав відкинули ідею про існування будь-якого зобов'язання згідно з міжнародним правом щодо надання мінімального захисту іноземцям.

Незважаючи на сильний спротив з боку багатьох держав, на початку ХХ століття все-таки поступово виник мінімальний стандарт справедливого та рівного поводження. Розробка цього нового стандарту ставлення виникла через занепокоєння держав-експортерів капіталу тим, що урядам територій, які отримують інвестиції, бракує найелементарніших заходів захисту іноземних інвесторів та їх власності. Ці побоювання були законними та виправданими через численні акти експропріації без компенсації, які мали місце в Росії в контексті революції 1917 року та в Мексиці у 1930-х роках [6, с. 146-147]. Західні держави стверджували, що згідно з міжнародним правом усі уряди зобов'язані ставитися до іноземців принаймні за мінімальним стандартом захисту. Такий мінімальний стандарт поводження вимагався саме тому, що існуючий стандарт захисту в багатьох країнах вважався надто низьким [7, с. 44].

Незважаючи на перші розбіжності між державами, міжнародна юриспруденція повільно розвивала концепцію мінімального стандарту захисту. Низка випадків справила значний вплив на появу цього стандарту, особливо увагу в контексті NAFTA (*North American Free Trade Agreement – втратило чинність у 2020 р. через укладення USMCA (United States—Mexico—Canada Agreement), яке набрало чинності з 01.07.2020 р.*) слід приділити особливо важливій справі Ніра 1926 року (*Neer's case*), розглянутій Комісією з розгляду позовів, яка була створена в 1920-х роках для розгляду позовів, пов'язаних із масовими заворушеннями в Мексиці, які завдали шкоди громадянам США [8]. Справа стосувалась позову про компенсацію за смерть американського громадянина Пола Ніра, і стверджувалося, що «мексиканська влада виявила невиправдану недостатню старанність або невиправдану відсутність розумного розслідування при переслідуванні винних». Хоча Комісія відхилила претензію, вона все ж надала пояснення щодо мінімального стандарту, який застосовувався надалі як критерій для відповідальності держави за його недотримання: «Належність урядових актів має перевірятися на відповідність міжнародним стандартам, і ... поводження з іноземцем, щоб вважати міжнародним правопорушенням, має бути рівноцінним образі, недоброчесності, навмисному нехтуванні обов'язком, або до недостатності урядових дій, настільки невідповідних міжнародним стандартам, що кожна розумна та неупереджена людина з готовністю визнає їх недостатність».

Справа Ніра мала значний вплив на появу концепції мінімального стандарту поводження. Насправді, міжнародні судові збірники зазвичай посилаються на цю справу як на доказ існування такого стандарту [9, с. 527-528]. У справі *Railroad Development Corporation* [10] трибунал зазначив, що Комісія «не сформулювала мінімальний стандарт поводження після аналізу державної практики», і далі зазначив, що «іронічно, що рішення, яке вважається таким, що відображає вираження мінімальний стандарт поводження в міжнародному звичаєвому праві базується на думках коментаторів і, за власним визнанням, пішов далі, ніж їхні погляди, без аналізу практики держав, дотримуваної через почуття обов'язку». Інші справедливо підкреслили той факт, що справа не стосується жодних питань, пов'язаних із захистом інвестицій як таких, тому стверджували, що арбітраж буде актуальним лише для «випадків нездатності заарештувати та покарати приватних діячів злочини проти іноземців» [11, с. 88]. Трибунал у справі *Mondev International Ltd. v. United States* пояснив цю позицію наступним чином: «... справа Neer та інші подібні справи, які цитувалися, стосувалися не розгляду іноземних інвестицій як таких, а фізичної безпеки іноземця. Крім того, конкретне питання у справі Neer стосувалося відповідальності Мексики за непроведення ефективного поліцейського розслідування вбивства громадянина Сполучених Штатів кількома озброєними людьми, де навіть не стверджувалося, що вони діяли під контролем або за підбурюванням держави. Загалом держава не несе

відповідальності за дії приватних сторін, і лише за особливих обставин вона несе міжнародну відповідальність за невдале проведення наступного розслідування. Таким чином, немає достатніх підстав вважати, що положення двосторонніх інвестиційних договорів і NAFTA, хоча і включають формулу Ніра щодо обов'язку захисту іноземного інвестора приймаючою державою від дій приватних осіб, які впливають на фізичну безпеку іноземців, які перебувають на території держави, обмежуються стандартом Ніра щодо обурливого поведіння, коли мова йде про поведіння з іноземними інвестиціями з боку самої держави» [12].

Незважаючи на цю обґрунтовану критику, при вирішенні інвестиційних спорів арбітраж посилається на «стандарт Ніра» як на «традиційне» визначення мінімального стандарту поведіння в міжнародному праві [13, 14].

Поряд із цим, існує широкий консенсус щодо того, що справа Ніра не надає достатньої аргументації для визначення фактичного змісту мінімального стандарту поведіння в контексті сучасного міжнародного інвестиційного права. По суті, це тому, що стандарт суттєво змінився з моменту його формулювання. Наприклад, трибунал у справі *ADF v. United States* зазначив, що «немає жодної логічної необхідності та узгодженої державної практики, які б підтверджували думку про те, що формулювання Ніра автоматично поширюється на сучасний контекст поведіння з іноземними інвесторами та їхніми інвестиціями з боку приймаючої держави» [15]. Аналогічної позиції дотримався трибунал у справі *Loewen Group, Inc. and Raymond L. Loewen v. United States* [16].

Проте в конкретному контексті NAFTA, де стаття 1105 прямо посилається на мінімальний стандарт поведіння (у її назві), трибунал притримувався іншої позиції. Так, у справі *Cargill, Inc. v. Mexico* було встановлено що «зберігається необхідна суворість поведінки, встановлена у справі *Neer*» [17], у справі *Glamis Gold, Ltd. v. United States* вказано, що «основи стандарту *Neer*, таким чином, діють і сьогодні» [18].

Компромід між цими різними підходами був досягнутий у 1962 році Генеральною Асамблеєю ООН шляхом прийняття Резолюції про постійний суверенітет над природними ресурсами, що підтверджує право приймаючих держав націоналізувати майно, що належить іноземним державам, але, тим не менш, вимагає «відповідної компенсації» відповідно до міжнародне право [19]. Однак так звана «формула Халла», яка передбачала «швидку, адекватну та ефективну» компенсацію у випадку експропріації, була відхилена «державами, що розвиваються» у 1974 році після прийняття Генеральною Асамблеєю Хартії економічних прав та обов'язків держав. Згідно з цим «новим міжнародним економічним порядком» вимога щодо надання «відповідної компенсації» за експропріацію все ще існувала, але будь-які пов'язані з цим спори повинні були вирішуватися «відповідно до внутрішнього законодавства держави, що проводить націоналізацію та у її національних судах», а не у міжнародному арбітражі. Дебати щодо компенсації за експропріацію демонструють відсутність будь-якого широкого міжнародного консенсусу щодо існуючого захисту власності іноземних інвесторів.

У відомій справі *Barcelona Traction, Light and Power Co., Ltd. (Belgium v. Spain)* 1970 року Міжнародний суд ООН пояснив, що така відсутність консенсусу завадила розвитку та кристалізації норм звичаєвого міжнародного права у сфері міжнародного інвестиційного права. Беручи до уваги, що протягом ХХ століття відбулось значне зростання іноземних інвестицій і розширення міжнародної діяльності корпорацій, зокрема холдингових компаній, які часто є багатонаціональними, а також враховуючи те, як поширилися економічні інтереси держав, то здається дивним, що до моменту розгляду цієї справи питання захисту прав іноземного інвестора у широкому розумінні на міжнародному рівні не врегульовувалось [20]. Саме в цьому історичному контексті виникли двосторонні інвестиційні договори (надалі – ДІД). Як зазначив Жан Д'Аспресмонт, саме через те, що «звичайне право вважалось надто аморфним і не могло забезпечити достатні вказівки та захист» для іноземних інвесторів, країни-експортери капіталу та країни, що розвиваються, почали шалено укладати спеціальні ДІД [21, с. 15-17].

Шройер і Долцер зазначають, що внаслідок глобалізаційних процесів та зародження нового клімату міжнародних економічних відносин 1990-х років – «боротьба попередніх десятиліть проти звичаєвих правил, що захищають іноземні інвестиції, раптово стала анахронізмом і застаріла» [1, с. 16]. Отже, «країни, що розвиваються», більше не виступали проти застосування мінімального стандарту захисту, а натомість надали захист іноземним інвестиціям через укладення ДІД, положення яких спрямовані на залучення додаткових іноземних інвестицій. Одним із фундаментальних елементів такого посиленого захисту, який наразі пропонується державами згідно з ДІД, є стандарт справедливого та рівного поведіння.

Незважаючи на певні розбіжності між державами щодо існування мінімального стандарту поведіння в останні кілька десятиліть, ця концепція сьогодні переважно визнається як норма міжнародного звичаєвого права. На практиці це означає, що це зобов'язання поширюється на всі держави, включаючи ті, які не уклали жодних ДІД. Це також означає, що на мінімальний стандарт захисту може посилатися будь-який іноземний інвестор, незалежно від того, чи уклала держава його походження ДІД з країною-реципієнтом, де він здійснює свої інвестиції.

Низка держав прямо заявили, що мінімальний стандарт справедливого та рівного поведіння є частиною міжнародного звичаєвого права. Це, наприклад, позиція держав-членів Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) у контексті проекту Конвенції ОЕСР 1967 року [22]. Цей факт також був

визнаний кількома рішеннями NAFTA, включаючи *Mondev International Ltd. v. United States* [12], *Waste Management, Inc. v. Mexico* [23], *Glamis Gold, Ltd. v. United States* [18].

Насправді кілька вчених відкинули звичайний статус мінімального стандарту поведінки. М. Портерфілд, наприклад, вважає, що припущення про те, що міжнародне звичаєве право включає мінімальний стандарт поведінки, «ніколи не було підтверджено будь-яким комплексним емпіричним дослідженням фактичної практики націй щодо іноземних інвестицій» [24, с. 81-82]. Він також критично оцінює роль, яку відіграють арбітражні рішення як «спрямування еволюції мінімального стандарту» [24, с. 103, 113]. Іншим видатним вченим, який займає цю позицію, є Сорнараджа, який заперечує існування будь-якої норми звичаєвого права, оскільки «було б важко показати, що була вільна згода з боку всіх держав, що розвиваються, на створення будь-якого звичаєвого міжнародного права у міжнародному інвестиційному праві [2, с. 213]. Так, Сорнараджа зазначає, що будь-які подібні норми звичаю були б нав'язані «державам, що розвиваються», які завжди їх відкидали.

Якщо немає жодних сумнівів щодо існування мінімального стандарту справедливого та рівного поведінки, якого повинні дотримуватися держави, і того факту, що це звичаєва норма міжнародного права, залишається суперечливим визначення фактичного змісту цього стандарту.

Варто згадати про позитивну практику застосування формулювання у справі *Genin v. Estonia*. Трибунал у цій справі розглянув стандарт поведінки, який вимагається згідно з положенням про справедливе та рівне ставлення в межах укладеного між США та Естонією ДІД та зазначив наступне, перефразовуючи Ніра: «Згідно з міжнародним правом вимога щодо справедливого та рівного поведінки зазвичай розуміється як «забезпечення базового і загального стандарту, який відокремлений від внутрішнього законодавства приймаючої держави». Хоча точний зміст цього стандарту не зрозумілий, Трибунал розуміє, що він вимагає «міжнародного мінімального стандарту», який є окремим від національного законодавства, але це дійсно мінімальний стандарт. Дії, які порушують цей мінімальний стандарт, включатимуть дії, які свідчать про навмисне нехтування обов'язком, недостатність дій, що є значно нижчою за міжнародні стандарти, або навіть суб'єктивну недобросовісність» [25].

Таким чином трибуналом було зроблено висновок, що дії, які свідчать про навмисне нехтування обов'язком, включають і, отже, за визначенням не вичерпують поведінку, яка суперечить стандарту справедливого та справедливого ставлення.

Мінімальний стандарт поведінки – це комплексна концепція, яка сама по собі включає різні елементи. Як зазначав Андреас Рот, «міжнародний стандарт – це не що інше, як набір правил, пов'язаних між собою та впливаючих з однієї конкретної норми загального міжнародного права, а саме, що поведінки з іноземцем регулюється правом націй» [26, с. 127]. Його ідентифікація восьми правил поведінки з іноземцями в 1949 році (не торкаючись конкретно іноземних інвестицій) є попередньою спробою визначити фактичний зміст мінімального стандарту поведінки, а саме:

«(1) іноземець, будь то фізична особа чи корпорація, має право відповідно до міжнародного права на визнання його правосуб'єктності та правоздатності державою перебування;

(2) іноземець може вимагати поваги до свого життя та захисту свого тіла;

(3) міжнародне право захищає особисту та духовну свободу іноземця в межах, прийнятних для суспільства;

(4) згідно із загальним міжнародним правом іноземці не користуються політичними правами в державі свого проживання, але повинні виконувати такі громадські обов'язки, які не є несумісними з вірністю їхній рідній державі;

(5) загальне міжнародне право не дає іноземцям права вести економічну діяльність в іноземних державах. Однак у випадках, коли національна економічна політика іноземних держав дозволяє іноземцям здійснювати економічну діяльність, загальне міжнародне право гарантує іноземцям рівний комерційний режим між собою;

(6) згідно із загальним міжнародним правом, привілей іноземця на участь не заходить настільки далеко, щоб дозволити йому придбати приватну власність. Держава проживання може заборонити йому володіти всім певним майном, рухомим чи нерухомим;

(7) якщо іноземець користується привілеєм володіння власністю, міжнародне право захищає його права настільки, наскільки його власність не може бути експропрійована під будь-яким приводом, за винятком моральних чи кримінальних причин, без належної компенсації. Майнові права слід розуміти як права на матеріальне майно, які виникли відповідно до муніципального законодавства держави проживання іноземця;

(8) міжнародне право надає іноземцю процесуальні права в державі його проживання як основний захист від порушення його матеріальних прав. Ці процесуальні права зводяться до свободи доступу до суду, права на справедливий, недискримінаційний та неупереджений розгляд, права на повну участь у будь-якій формі в процедурі, права на справедливе рішення, винесене у повній відповідності до законів держави в розумний строк» [26, р. 184, 186].

Поряд із наведеним, А. Рот визначає формулювання Ніра як «встановлююче правило, яке мало бути керівним принципом при визначенні відповідальності держави за шкоду, спричинену діями приватних осіб

іноземцям», в той же час зазначаючи, що справа Ніра є прикладом випробування «належності та відповідності урядових актів держави міжнародним стандартам захисту прав іноземців» [26, с. 187-188].

Подібним чином, для Ньюкомба, мінімальний стандарт поведження «складається з серії взаємопов'язаних і дублюючих елементів або стандартів, які застосовуються як до поведження з іноземцями, так і до їхнього майна» [27, с. 236]. Сполучені Штати Америки послідовно тлумачать мінімальний стандарт поведження як загальну концепцію в розглядах НАФТА. Позиція США у справі *ADF v. United States* є яскравим прикладом цієї позиції: «Міжнародний мінімальний стандарт», охоплений статтею 1105(1), є загальною концепцією, яка включає набір правил, які протягом століть викристалізувалися в міжнародне звичаєве право в конкретних контекстах. Договірний термін «справедливе та рівне поведження» стосується мінімальних стандартів поведження, встановлених міжнародним звичаєвим правом. Правила, згруповані під заголовком міжнародного мінімального стандарту, включають норми щодо відмови у правосудді, експропріації та інших дій, які підлягають абсолютному мінімальному стандарту справедливого та рівного поведження згідно з міжнародним звичаєвим правом» [15].

У справі *Glamis Gold, Ltd. v. United States* трибунал погодився з позицією США щодо мінімального стандарту поведження як загальної концепції [18]. Трибунал у справах *Cargill, Inc. v. Mexico* і *Mobil Investments Canada Inc. & Murphy Oil Corporation v. Canada* [28] також погодились із застосуванням парасолькової концепції.

У деяких міжнародних інвестиційних угодах зазначено, що стандарт справедливого та рівного поведження, який має застосовуватися, відповідає або обмежується стандартом звичаєвого міжнародного права. Інші допускають можливість того, що стандарт справедливого та рівного поведження надає істотний захист, окрім гарантованого звичаєм. Наприклад у ДІД між США та Україною [29], застосовується національний стандарт, що прирівнює у правах іноземного інвестора та резидентів, інвестору надається вибір щодо обрання способу захисту своєї власності. Поряд із цим, умови вищезазначеної угоди передбачають встановлення режиму, який ні в якому випадку їм не буде надано режим гірший, ніж той, що встановлений міжнародним правом. Існують дискусії щодо того, чи розвинувся звичаєвий мінімальний стандарт, тому може бути несуттєвим, чи є стандарт справедливого та рівного поведження автономним. Автономний стандарт справедливого та рівного поведження надасть більше можливостей для успішної заяви про справедливого та рівного поведження щодо перевірки прямих іноземних інвестицій.

Отже, формулювання Ніра в контексті мінімального стандарту справедливого та рівного поведження має місце при позначенні ступеня відповідальності держави, коли суттєва шкода була заподіяна приватною особою, і де відповідальність держави полягає в тому, що вона не затримала, не переслідувала та не покарала цю особу. У випадках нездатності запобігти виникненню шкоди, спричиненої приватними суб'єктами, застосовним стандартом була розумна обережність або «пилінність», беручи до уваги ресурси, доступні державі. На цьому аналізі формулювання Ніра є ілюстрацією норми звичаєвого права щодо шкоди, заподіяної іноземцям або їхньому майну приватними особами, та настання відповідальності для держави лише тоді, коли шкода, заподіяна іноземцям, є наслідком того факту, що держава не вжила таких заходів, які повинні були вжиті, щоб запобігти, відшкодувати або покарати дії, що спричинили шкоду. При цьому неможливо стверджувати, що формулювання Ніра охоплює всі випадки, коли поведінка держави була нижчою від мінімального стандарту справедливого та рівного поведження. Втім, формулювання Ніра, попри його відносну застарілість та наявність великої кількості ДІД із притаманними їм «парасольковими» застереженнями, є класичним критерієм для застосування мінімального стандарту справедливого та рівного поведження, що передбачає захист прав іноземців, в тому числі іноземних інвесторів, від протиправних дій з боку держави та її резидентів. При цьому, наразі існує великий консенсус щодо того, що мінімальний стандарт справедливого та рівного поведження охоплює (принаймні):

- зобов'язання приймаючих держав запобігати відмові у правосудді;
- зобов'язання не експропріювати інвестиції іноземного інвестора, якщо вилучення не здійснюється для суспільних цілей, відповідно до встановленої процедури, в недискримінаційний спосіб і супроводжується негайною та належною компенсацією;
- зобов'язання надавати інвесторам повний захист і безпеку щодо їх активів.

Список використаних джерел:

1. Dolzer R., Schreuer Ch. Principles of International Investment Law. Oxford, New York. *Oxford University Press*. 2008. 433 p.
2. Sornarajah M. The International Law on Foreign Investment. Cambridge: *Cambridge University Press*. 2nd ed. 2004. 488 p.
3. Weiler T. An Historical Analysis of the Function of the Minimum Standard of Treatment in International Investment Law. *New Directions in International Economic Law: In Memoriam Thomas Wälde* (Todd Weiler & Freya Baetens eds., Martinus Nijhoff). The Hague. 2011. P. 335-382.
4. Jeswald W. S. The Law of Investment Treaties. Oxford, New York: Oxford University Press, 2010. 517 p.
5. Orellana M.A. International Law on Investment: The Minimum Standard of Treatment (MST). *Oil, Gas & Energy Law*. №1(2). 2004. URL: <https://www.ogel.org/article.asp?key=1090>.

6. Diehl A. The Core Standard of International Investment Protection: Fair and Equitable Treatment. *Wolters Kluwer*. 2012. 664 p.
7. Thomas J.C. Reflections on Article 1105 of nafta: History, State Practice and the Influence of Commentators. *ICSID Review*. 2002. Vol. 17(1). P. 39-51.
8. Neer L. F. H. and Pauline Neer (U.S.A.) v. United Mexican States. UNRIAA. Decision from 15 October 1926. URL: <https://jsumundi.com/en/document/decision/en-neer-and-neer-u-s-a-v-united-mexican-states-award-friday-15th-october-1926>.
9. Brownlie Ian. Principles of Public International Law. *Oxford University Press*. 1998. 743 p.
10. Railroad Development Corporation (RDC) v. Republic of Guatemala, ICSID Case No. ARB/07/23. Award from 29 June 2012. URL: <https://jsumundi.com/en/document/decision/en-railroad-development-corporation-rdc-v-republic-of-guatemala-award-friday-29th-june-2012>.
11. Lavier Jean-Pierre. Protection et promotion des investissements: etude de droit international economique. Presses universitaires de France. Paris. 1985. 331 p.
12. Mondev International Ltd. v. United States of America. ICSID Case No. ARB(AF)/99/2. Award from 2 October 2002. URL: <https://jsumundi.com/en/document/decision/en-mondev-international-ltd-v-united-states-of-america-award-friday-11th-october-2002>.
13. Saluka Investments BV v. The Czech Republic. PCA Case No. 2001-04. Partial Award from 17 March 2006. URL: <https://jsumundi.com/fr/document/decision/en-saluka-investments-bv-v-the-czech-republic-partial-award-friday-17th-march-2006>.
14. LG&E Energy Corp., LG&E Capital Corp. and LG&E International Inc. v. Argentine Republic. ICSID Case No. ARB/02/1. Decision on Liability from 3 October 2006. URL: https://jsumundi.com/fr/document/decision/en-lg-e-energy-corp-lg-e-capital-corp-and-lg-e-international-inc-v-argentine-republic-decision-on-liability-tuesday-3rd-october-2006#decision_740.
15. ADF Group Inc. v. United States of America. ICSID Case No. ARB(AF)/00/1. Award from 9 January 2003. URL: <https://jsumundi.com/en/document/decision/en-adf-group-inc-v-united-states-of-america-award-thursday-9th-january-2003>.
16. Loewen Group, Inc. and Raymond L. Loewen v. United States of America. ICSID Case No. ARB(AF)/98/3. Award on Merits from 26 June 2003. URL: <https://jsumundi.com/en/document/decision/en-loewen-group-inc-and-raymond-l-loewen-v-united-states-of-america-award-thursday-26th-june-2003>.
17. Cargill, Incorporated v. United Mexican States. ICSID Case No. ARB(AF)/05/2. Award from 18 September 2009. URL: <https://jsumundi.com/en/document/decision/en-cargill-incorporated-v-united-mexican-states-award-friday-18th-september-2009>.
18. Glamis Gold Ltd. v. United States of America. Ad hoc Arbitration on UNCITRAL Arbitration Rules 1976. Award from 8 June 2009. URL: <https://jsumundi.com/en/document/decision/en-glamis-gold-ltd-v-united-states-of-america-award-monday-8th-june-2009>.
19. UNGA Resolution 1803 (XVII) from 14 December 1962, on the Permanent Sovereignty over Natural Resources. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/ProfessionalInterest/resources.pdf>.
20. Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited (Belgium v. Spain). ICJ (International Court of Justice). Judgment - Second Phase - 5 Feb 1970. URL: https://jsumundi.com/en/document/decision/en-barcelona-traction-light-and-power-company-limited-belgium-v-spain-new-application-1962-judgment-second-phase-thursday-5th-february-1970#decision_2072.
21. D'Aspremont Jean. International Customary Investment Law: Story of a Paradox. *International Investment Law: The Sources of Rights and Obligations*. 2012. P. 5-47.
22. Draft Convention on the Protection of Foreign Property. OECD. 1967. URL: <https://www.oecd.org/daf/inv/investment-policy/39286571.pdf>.
23. Waste Management v. United Mexican States (II). ICSID Case No. ARB(AF)/00/3. Award from 30 April 2004. URL: <https://jsumundi.com/en/document/decision/en-waste-management-v-united-mexican-states-ii-award-friday-30th-april-2004>.
24. Porterfield M. An International Common Law of Investor Rights? *University of Pennsylvania Journal of International Economic Law*. Vol. 27(1). 2006. P. 79-113.
25. Alex Genin, Eastern Credit Limited, Inc. and A.S. Baltoil v. The Republic of Estonia. ICSID Case No. ARB/99/2. Award from 25 June 2001. URL: <https://jsumundi.com/en/document/decision/en-alex-genin-eastern-credit-limited-inc-and-a-s-baltoil-v-the-republic-of-estonia-award-monday-25th-june-2001>.
26. Roth Andreas Hans. The Minimum Standard of International Law Applied to Aliens. Publ: A.W. Sijthoff. Leiden. 1949. 194 p.
27. Newcombe Andrew, Paradell Luis. Law and Practice of Investment Treaties: Standards of Treatment. *Kluwer Law International B.V.* 2009. 614 p.
28. Mobil Investments Canada Inc. and Murphy Oil Corporation v. Government of Canada (I). ICSID Case No. ARB(AF)/07/4. Decision on Liability and on Principles of Quantum from 22 May 2012. URL: <https://jsumundi.com/en/document/decision/en-mobil-investments-canada-inc-and-murphy-oil-corporation-v-government-of-canada-i-decision-on-liability-and-principles-of-quantum-tuesday-22nd-may-2012>.
29. Договір між Україною та Сполученими Штатами Америки про заохочення та взаємний захист інвестицій. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_419#Text.